

حضرت آیت‌الله جنّتی «دام عزّه»

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام‌علیکم؛

موضوع: «طرح ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۳.

نتایج بررسی‌های به عمل آمده، جهت استحضار، تحریر می‌یابد:

۱- ماده (۱)

به موجب مواد ۲۶ و ۲۷ از «قانون ثبت علائم و اختراعات» مصوب ۱۳۱۰/۴/۱، علاوه بر اختراعات، اکتشافات نیز قابل ثبت است.^۱ ماده ۶۶ طرح مصوب فعلی، مصرح بر این است که: «از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰/۴/۱ ... ملغی می‌شوند.» این در حالی است که طرح مصوب فعلی، نسبت به ثبت اکتشافات و حقوق قانونی ناشی از آن برای کاشف، ساکت است. عدم حمایت قانون از کاشف، در کنار مخترع، از حیث تبعیض ناروا بودن مغایر با بند ۳ از اصل ۹ و از حیث متضمن اضرار به غیر بودن در مغایرت با بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی خواهد بود.

۲- ماده (۳)

با عنایت به بند ۳ از بخش (ج) ماده ۲ مندرج در «قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت

^۱ قانون ثبت علائم و اختراعات، مصوب ۱۳۱۰/۴/۱، فصل دوم - ثبت اختراع:

ماده ۲۶- «هر قسم اکتشاف یا اختراع جدید در شعب مختلفه صنعتی یا فلاحی به کاشف یا مخترع آن حق انحصاری می‌دهد که بر طبق شرایط و در مدت مقرر در این قانون از اکتشاف یا اختراع خود استفاده نماید...».

ماده ۲۷- «هر کس مدعی یکی از اموال ذیل باشد می‌تواند تقاضای ثبت نماید: ۱- ابداع هر محصول جدید ۲- کشف هر وسیله جدید یا اعمال...».

ضمناً، حق اکتشافات، در بند ۳ از بخش (ج) ماده ۲ «قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری»، مورد تصریح قانونگذار قرار گرفته است. به پاورقی ص ۲ مراجعه شود.

شماره: ۳۵۱۲

تاریخ: ۱۳۸۶/۱۱/۲۳

پیوست: دارد

علوم، تحقیقات و فناوری، مصوب ۱۳۸۳^۱، به نظر می‌رسد حقوق و وظایف قانونی وزارتخانه مزبور، در خصوص مورد که قبل از ثبت باید مورد توجه قرار گیرد، مورد غفلت واقع شده است.

۳- ماده (۴)

۳-۱- واژه‌های لاتین مندرج در بند (د) ماده ۴ مغایر با اصل ۱۵ قانون اساسی می‌باشد.

۳-۲- مضافاً اینکه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و برخی از انجمن‌های علمی فعال در موضوع، با ارسال نامه‌هایی بر این عقیده‌اند که عبارت مندرج در بند (د)، از حیث تعریف، مانع اغیار نیست؛ زیرا، صرفاً حمایت آن بخش از موادی که به طور طبیعی و بدون دخل و تصرف بشر، از آن منابع و اجزاء تولید شوند باید مستثنی از شمول قانون باشند نه مواردی که در اثر اختراع، ابداع و فن‌آوری‌های زیستی توسط دانشمندان تولید می‌گردد.

علیهذا جهت تمییز مواد طبیعی از دستاوردها و مصنوعات بشری، پیشنهاد دارند تا عبارت «آن چنان که در طبیعت هست» به انتهای بند (د) اضافه گردد.

۴- ماده (۱۸)

پیشنهاد می‌شود:

عبارت «یا اینکه مالک اختراع، مخترع یا قائم مقام قانونی او نیست» مندرج در سطرهای ۳ و ۴، به عبارت «یا اینکه دارنده برگ اختراع، مخترع یا مالک اختراع یا قائم مقام قانونی او نیست» تغییر یابد.

۵- ماده (۱۹)

الف - طبق بند (الف) ماده ۱۵، «بهره‌برداری» از جمله حقوق ناشی از گواهی‌نامه اختراع ثبت شده می‌باشد، در حالی که ماده ۱۹ امکان بهره‌برداری حاصل از اختراع ثبت شده را منوط به بررسی و اظهارنظر دستگاه‌های ذیربط نموده است. از این حیث بین مواد ۱۵ و ۱۹ تعارض وجود دارد که نیاز به رفع می‌باشد.

^۱ «ارزیابی و تأیید اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌ها با همکاری سایر مراکز علمی و تحقیقاتی کشور به منظور فراهم نمودن زمینه حمایت از حقوق مالکیت معنوی و ثبت در مراجع ذی‌ربط».

شماره: ۳۵۱۲

تاریخ: ۱۳۸۶/۱۱/۲۳

پیوست: دارد

ب - واژه «دستگاه یا دستگاه‌های ذیربط» مورد تعریف و شمارش قرار نگرفته، لذا مواجه با ابهام است.

۶- ماده (۳۷)

واژه «ابلاغ» مندرج در بند (۱)، مشخص نیست مقصود «ابلاغ قانونی» است یا «ابلاغ واقعی»، لذا جهت رفع ابهام نیاز به تصریح دارد.

۷- ماده (۴۸)

دو سطر پایانی ماده ۴۸، که مقرر می‌دارد: «هرگونه تغییر... منوط به موافقت قبلی رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور می‌باشد» به نظر می‌رسد اجابت یا عدم اجابت درخواست متقاضیان در شرایط مساوی، می‌تواند موجب تبعیض ناروا گردیده و در مغایرت با بند ۹ اصل ۳ قانون اساسی قرار گیرد. بنابراین، ضرورتی به موافقت قبلی مقام مزبور ندارد.

۸- ماده (۵۲)

الف - «تصدی امور...» از جمله مسائل اجرائی است که به موجب اصل ۶۰ قانون اساسی بر عهده دولت است، علیهذا واگذاری «تصدی امور مربوط به مالکیت صنعتی به سازمان ثبت...» مغایر با اصول ۶۰، ۱۵۶ و ۱۵۸ قانون اساسی می‌باشد.

ب - به موجب اصل ۱۲۵ قانون اساسی، چون امضای پیمان‌نامه‌ها با رئیس‌جمهور است، لذا پیشنهاد می‌گردد در سطر اول ماده ۵۲، و جهت رعایت اصل تفکیک قوا (اصل ۵۷) بعد از کلمه «نمایندگی» واژه «دولت» اضافه گردد.

۹- ماده (۶۰)

کلمه «معنای» در سطر اول ماده ۶۰، زائد است.

۱۰- ماده (۶۱)

واژه «احتمال قوی» مندرج در صدر بند (۲) ماده ۶۱، از حیث تعریف و مصادیق، دارای ابهام

است.

۱۱- ماده (۶۲)

در خصوص تعارض بین قوانین داخلی و معاهدات بین‌المللی، توجه به نظرات ذیل مورد تأکید است:

۱۱-۱- «در صورت تعارض قانون داخلی با پیمان بین‌المللی، قاضی ایرانی باید به قانون ایرانی

عمل کند.»^۱

۱۱-۲- «در محاکم داخلی، هرگاه قانونی مخالف با عهدنامه وضع شود، دادگاه باید قانون مخالف

را رعایت کند که آخرین اراده قانونگذار است.»^۲

۱۱-۳- «در روابط بین‌المللی، اعتبار عهدنامه بیش از قانون داخلی است و اختیار دولت را در وضع

قانون معارض با آن محدود می‌کند.»^۳

با عنایت به نظرات ابرازی، به نظر می‌رسد فقدان ماده ۶۲، خدشه‌ای به ارزش و اعتبار طرح

مصوب وارد نخواهد آورد. حذف ماده ۶۲ پیشنهاد می‌گردد.

۱۲- ماده (۶۴) طرح مصوب

واگذاری حق تعیین «جرائم تأخیر» به آیین‌نامه، مغایر با اصول ۳۶ و ۸۵ قانون اساسی است.

قربانعلی مهری

قائم مقام مرکز تحقیقات

^۱ مجموعه محشّی قانون مدنی (علمی - تطبیقی، تاریخی)، دکتر لنگرودی، صص ۸-۹، شرح ماده ۹ قانون مدنی ناظر بر اصل ۷۷ قانون اساسی.

^۲ قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، دکتر ناصر کاتوزیان، ص ۳۱، شرح ماده ۹ قانون مدنی ناظر بر اصل ۷۷ قانون اساسی.

^۳ همان منبع.

الف) ایرادات ماهوی

ماده (۱): اینکه تفاوت بین فن، فن‌آوری و صنعت در چیست مشخص نمی‌باشد و معلوم نیست چرا از هم تفکیک شده‌اند. همچنین ممکن است اختراع استفاده جدیدی ایجاد کند بدون اینکه قبلاً مشکلی وجود داشته باشد که آنرا حل کند و لذا قیدی زائد است و مفهوم اختراع و خیلی از موارد از شمول قانون خارج می‌کند که صحیح نیست و تبعیض ناروا بوده و بر خلاف بند (۹) اصل سوم قانون اساسی محسوب می‌شود. همچنین نباید «فرایند» را ملاک اختراع قرارداد بلکه نفس اختراع یابد ملاک باشد. فرآورده جزء حقوق مخترع است ولی خود اختراع نیست. تعریف باید به شکلی باشد که خود اختراع را فی نفسه در نظر بگیرد. بنابراین تعریف واژه اختراع از حیث اختراع مبهم و مواجه با اجمال می‌باشد. عمده ترین اشکالی که به طرح ثبت اختراعات وارد است اینست که این طرح بر خلاف قانون قبلی (مصوب ۱۳۱۰/۴/۱) کشفیات را مورد حمایت قرار نداده است و این درحالی است که این قانون به طور کامل جایگزین قانون قبلی می‌گردد و امکان استفاده از قانون قبلی برای حمایت از کشفیات را سلب می‌نماید لذا به نظر می‌رسد این امر موجب اضرار به غیر و معارض با بند (۵) اصل (۴۳) باشد.

ثانیاً: در مواردی امکان دارد که کشف مورد حمایت قرار نگرفته اما مطابق با قانون جدید (طرح حاضر) اختراع کم‌اهمیت‌تر مورد حمایت قرار گیرد این امر تبعیض ناروا محسوب می‌شود و برخلاف اصل سوم قانون اساسی تلقی می‌گردد.

ماده (۲): این ماده زائد به نظر می‌رسد چیزی مازاد بر ماده (۱) ندارد (جدید بودن اختراع) لذا بهتر است مواد (۱) و (۲) در هم ادغام گردند

ماده (۴): بند (د) ماده (۴) به جهت بکار بردن عبارت غیر فارسی «بیولوژیک» برخلاف تصریح اصل پانزدهم قانون اساسی مبنی بر لزوم بکارگیری الفاظ می‌باشد. به علاوه عبارت «منابع ژنتیک و اجزاء تشکیل دهنده آنها و همچنین فرایندهای بیولوژیک و تولید آنها» ابهام دارد. زیرا حد و مرز هر یک از این مشتقات نسبت به اصطلاحات مشابهی که در زیست فناوری به کار می‌رود مشخص نیست. درحالی که افزون عبارت «آنچنان که در طبیعت هست» در انتهای بند مذکور موجب شفافیت منظور قانونگذار خواهد شد. به بیان دیگر، با این اصلاح تنها منابع ژنتیک و اجزاء و فرآوردهایی که به طور طبیعی از آنها تولید می‌شوند از حیطه حمایت مستثنی خواهند شد نه مواردی که مشتمل بر

اختراعات، ابداعات و فناوری‌های زیستی توسط مخترعان است و کاربرد صنعتی دارد. تصویب بند (۴) به شکلی فعلی ضربه مهلکی به تولید و توسعه فناوریهای زیستی است که به طور الزام‌آوری وابسته به ثبت اختراع می‌باشند و تصویب این بند به این شکل سبب بی‌انگیزه شدن پژوهشگران، فناوران، کارآفرینان و تولید محصولات مرتبط می‌شود و کشور را برای واردات بیشتر محصولات خارجی آماده می‌کند.

ماده (۵): بند (د) ماده (۵) اطلاق دارد و از آن حیث که حقوق قابل انتقال شامل هر دو حقوق مادی و معنوی می‌شود و اساساً حق معنوی قابلیت انتقال ندارد، باید به گونه‌ای اصلاح شود که صرفاً امکان انتقال حقوق مادی بیشتر شود.

ماده (۱۵): صدر و ذیل ماده از حیث نفی و اثبات با هم همخوانی ندارد. نکته دیگر اینکه بند (الف) این ماده محدود به ایران گردیده است. حال جای طرح این شبهه است که اگر اختراعی در ایران ثبت شده باشد را می‌توان در خارج مورد استفاده قرار داد و آیا این عمل مجازات و نیاز به موافقت مالک اختراع ندارد؟ همچنین اگر اختراع در خصوص فرآورده باشد، ساخت و صادرات و واردات ذخیره به قصد عرضه برای فروش را دارد. حال اگر قصد ذخیره باشد اما قصد فروش نباشد و اینکه چرا فقط فروش را اجازه بدهیم و استفاده از فرآورده را همراه با فروش نیاوریم محل اشکال است.

ماده (۱۷): باید ذکر شود که حقوق متعارف مالک باید پرداخت شود و این مبلغ باید با در نظر گرفتن ارزش اقتصادی مورد اجازه داده شده باشد.

ماده (۱۸): در خط سوم عبارت «یا اینکه» باید به شرح زیر اصلاح گردد: «یا اینکه دارند، برگ اختراع، مخترع یا مالک اختراع یا قائم مقام قانونی او نیست...».

ماده (۱۹): در این ماده لفظ «دستگاههای مربوطه» ابهام دارد و مشخص نیست که سازمان ثبت باید موضوع را به چه دستگاهی اعلام نماید.

ماده (۲۰): بهتر است به جای واژه «جدید» از واژه «بدیع» استفاده شود چرا که «جدید» اساساً افاده مفهوم زمان دارد. از این حیث واژه بدیع می‌تواند به درستی مقصود قانونگذار را بیان دارد.

ماده (۲۹): نام تجاری و قسمت بند (ج) باید حذف شود چرا که برای حمایت از نام تجاری نیاز به ثبت نیست و به عبارت دیگر ثبت نام تجاری اختیاری است. همچنین نام تجاری باید از ماده (۵۱)

نیز به همین علت حذف شود و برای حمایت از حمایت از نیازی به ثبت در اداره مالکیت صنعتی نمی‌باشد. در بند (الف) این ماده نیز عبارت «هم» باید حذف شود چرا که اگر کسی برای بار اول کالایی را تولید کند و بخواهد برای آن برای آن علامتی بگذارد این عبارت موجود در ماده (۲۹) شامل آن نمی‌شود و برای اینکه آنرا نیز شامل شود باید به عبارت «ازهم» حذف گردد.

در بند (ب) ماده (۲۹) نیز عبارت «قابل رویتی» باید حذف شود چرا که مانع از آن می‌شود که حمایت شامل علامت احساسی مثل صدا و بویایی و غیره (موارد غیر رویتی) شود.

ماده (۳۶): بند (۱) این ماده محل ایراد است و به عبارت «در غیر این صورت اظهارنامه مسترد شده تلقی می‌گردد» باید اصلاح گردد. زیرا موارد «عذر موجه» را شامل نمی‌شود. به عنوان مثال، مواردی که قوای قهریه مانع می‌باشد مورد اشاره قرار نگرفته است تا بتوان از آنها به عنوان عذر موجه و مانع استفاده کرد. به جای واژه مسترد شده بهتر است از واژه «اظهارنامه وی منتفی می‌شود» استفاده کرد. اگر عذرهای موجه مدنظر قرار بگیرند این امر نوعی تبعیض و بر خلاف اصل سوم قانون اساسی است. همچنین کلمه «ابلاغ» دارای ابهام است و بهتر است از عبارت «ابلاغ واقعی» استفاده شود.

ماده (۳۶): واژه «عدم رعایت مفاد...» اعتراض ذینفع را به موارد معینی محدود کرده است که باید اصلاح شود. و این تحدید آزادی عمل در تعارض با ذیل اصل (۹) قانون اساسی است.

ماده (۴۵): واژه «فریب» در این ماده ابهام دارد و باید تعریف شود.

ماده (۴۶): واژه «فریب» در این ماده ابهام دارد و باید تعریف شود.

ماده (۴۶): بهتر است واژه «عرفاً» به واژه «عادتاً» تغییر پیدا کند.

ماده (۴۷): در انتهای ماده این امر که منوط به موافقت رئیس سازمان ثبت شده مشکل اجرایی ایجاد خواهد کرد؛ عبارت دیگر اگر شرایط موجود بود، برای تغییر نیازی به موافقت رئیس سازمان ثبت اسناد نباید باشد.

ماده (۵۱): تصدی امور غیر از ثبت است و جنبه اجرایی دارد. لذا اینکه برعهده سازمان ثبت اسناد باشد اشکال تعارض با اصل (۶۰) قانون اساسی پیدا می‌کند.

ماده (۵۱): بحث نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در سازمان جهانی مالکیت معنوی از آن حیث

که مالکیت معنوی اطلاق داشته و شامل مالکیت ادب و هنری می‌شود و این امر به وزارت ارشاد و صدا و سیما مربوط می‌شود. لذا نمایندگی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در امور مالکیت ادبی و هنری محل تامل است و اساساً سازمان ثبت اسناد و املاک نیز باید به نمایندگی از دولت عهده‌دار نمایندگی در سازمان جهانی مالکیت معنوی باشد. بهتر است در ابتدای ماده (۵۱) بجای «تصدی» از واژه «ثبت» استفاده شود.

ماده (۶۰): شیوه جبران خسارت در ماده (۶۰) مشخص نیست و اطلاق دارد. باید مشخص شود که آیا عدم منفعت را شامل می‌شود یا خیر؟ همچنین تعیین مجازات حبس در این ماده با سیاستهای کلی قضایی مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام در تعارض می‌باشد که مطابق با سیاست مذکور، امکان افزایش مجازات حبس وجود ندارد بلکه باید به دنبال کاهش عناوین مجرمانه و کاهش مجازات حبس بود.

واژه «احتمال قوی» نیز در این ماده از نظر حقوقی تعریف نشده و از این حیث تعریف و تعیین مصادیق ابهام دارد.

ماده (۶۰): محدود کردن تخلفات و جرایم در این ماده به مواد (۵۹) و (۴۶) صحیح نیست چرا که سایر تخلفات را در بر نمی‌گیرد و همه تخلفات در دو ماده مزبور گنجانده نشده‌اند. همچنین جبران خسارت و جزای نقدی باید متناسب با خسارات وارده و جرم باشد. بهتر است از عباراتی همچون جزای نقدی معادل خسارات واده یا نصف آن یا درصدی از آن استفاده کرد تا معقول شود و متناسب با فعالیت تجاری گردد و جنبه بازدارندگی نیز داشته باشد.

ماده (۶۲): پاراگراف اول از حیث داشتن بار مالی برخلاف اصل (۷۵) قانون اساسی است.

ماده (۶۳): جرایم تاخیر موقوف به آیین نامه شده است که این امر با اصل (۳۶) قانون اساسی همخوانی ندارد زیرا به موجب این اصل جرایم و مجازات‌ها باید به موجب قانون باشد و نه آیین‌نامه و ...

ماده (۶۴): واژه «همان» ابهام وارد و صحیح به نظر نمی‌رسد.